

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง การผลิตกล้วยหินและความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรที่ร่วมโครงการส่งเสริมและพัฒนากล้วยหินเชิงคุณภาพ จังหวัดยะลา ปี 2555 ผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นสำคัญ จำแนกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ มีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์วิธีการและผลการวิจัยดังนี้

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษา

1.1.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลสภาพทางสังคมและสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมและพัฒนากล้วยหินเชิงคุณภาพ

1.1.2 สภาพการผลิตกล้วยหินของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมและพัฒนากล้วยหินเชิงคุณภาพ

1.1.3 ความต้องการการส่งเสริมการผลิตกล้วยหินและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมและพัฒนากล้วยหินเชิงคุณภาพ

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากร คือ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมและพัฒนากล้วยหินเชิงคุณภาพ จังหวัดยะลา ปี 2555 จำนวน 78 ราย ซึ่งประกอบด้วย

1) เกษตรกรที่ปรับปรุงสวนเก่า 7 อำเภอๆละ 10 ราย (ยกเว้นอำเภอรามัน) รวม 70 ราย

2) เกษตรกรที่สร้างสวนใหม่ 8 อำเภอๆละ 1 ราย รวม 8 ราย

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง ซึ่งใช้คำถามแบบปลายปิด – ปลายเปิด โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรที่ร่วมโครงการส่งเสริมและพัฒนากล้วยหินเชิงคุณภาพ

ตอนที่ 2 สภาพการผลิตกล้วยหินของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โครงการส่งเสริมและพัฒนากล้วยหินเชิงคุณภาพ

ตอนที่ 3 ความต้องการการส่งเสริมการผลิตกล้วยหินของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โครงการส่งเสริมและพัฒนากล้วยหินเชิงคุณภาพ

1.2.3 การทดสอบแบบสัมภาษณ์ โดยใช้การทดสอบความตรงของเนื้อหา และความเชื่อมั่น โดยนำไปทดสอบกับเกษตรกรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 ราย ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.862 แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้สัมภาษณ์เกษตรกรที่ใช้ในการศึกษา

1.2.4 เก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองในช่วงเดือน มกราคม ถึง เดือนกุมภาพันธ์ 2556 จัดทำแผนการจัดเก็บ ประสานเจ้าหน้าที่อำเภอ โดยสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลจนครบ จำนวน 78 คน

1.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 สภาพพื้นฐานทั่วไป สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

1) **สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล** พบว่าเกษตรกร ร้อยละ 79.5 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 49.65 ปี ร้อยละ 61.5 นับถือศาสนาอิสลาม สถานภาพสมรสส่วนใหญ่สมรสแล้ว จบการศึกษา ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 51.3 มีประสบการณ์ในการปลูกกล้วยหิน เฉลี่ย 5.15 ปี

2) **สภาพทางสังคม** พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 93.6 ผ่านการฝึกอบรมความรู้ และร้อยละ 84.6 ผ่านการอบรมอย่างน้อย 1 ครั้ง มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนบ้าน ร้อยละ 88.5 โดยมีการพูดคุยไม่เกิน 3 ครั้ง ร้อยละ 72.5 การรับข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อในครอบครัวได้แก่โทรทัศน์ สื่อในชุมชนได้แก่หอกระจายข่าว ร้อยละ 45.0 และ ร้อยละ 19.2 ส่วนแหล่งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับเกี่ยวกับกล้วยหิน ร้อยละ 24.6 ได้รับจากเจ้าหน้าที่ เพื่อนบ้านและสื่อต่างๆตามลำดับ การเป็นสมาชิกกลุ่มพบว่าเกษตรกร ร้อยละ 69.2 ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดๆและ ร้อยละ 55.1 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม

3) **สภาพทางเศรษฐกิจ** พบว่า เกษตรกร มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 5.51 คน มีสมาชิกที่เป็นแรงงาน เฉลี่ย 1.81 คน มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตร เฉลี่ย 21.59 ไร่ เป็นพื้นที่ปลูกกล้วยหินเฉลี่ย รายละ 4.01 ไร่ คิดเป็นจำนวนกอ รายละ 159.82 กอ มีอาชีพหลักทำสวนยางพาราร้อยละ 73.1 อาชีพรองทำสวนผลไม้ ร้อยละ 60.3 มีรายได้เฉลี่ย 167,814.10 บาท

เกษตรกรมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับกล้วยหิน ได้แก่ ค่าปุ๋ย ค่าป้องกันกำจัดศัตรูพืช ค่ากำจัดวัชพืช ค่าใช้จ่ายอื่นๆ เฉลี่ยรายละ 6,992.05 บาท เกษตรกรมีหนี้สินร้อยละ 51.3 ซึ่งแหล่งหนี้ได้แก่จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ร้อยละ 48.1 ซึ่งเป็นหนี้สินของครัวเรือน การจำหน่ายกล้วยหินของเกษตรกร ร้อยละ 56.4 จำหน่ายที่บ้าน/ที่สวน

1.3.2 สภาพการผลิตกล้วยหินของเกษตรกรที่ร่วมโครงการ

1) การเตรียมการปลูกกล้วยหิน พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 73.1 ปลูกเป็นพืชแซมในสวน มีพื้นที่ปลูกเป็นที่ราบ ร้อยละ 59.0 เกษตรกรร้อยละ 70.5 ไม่ได้เลือกพื้นที่ปลูก สำหรับเกษตรกรที่เลือกพื้นที่ปลูกได้ จะเลือกพื้นที่ที่มีดินอุดมสมบูรณ์ ร้อยละ 38.6 และเกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 94.9 มีการเตรียมพื้นที่ปลูกโดยการกำจัดวัชพืช ร้อยละ 59.8 ระยะการปลูกเกษตรกรปลูกระยะอื่นๆ (นอกเหนือระยะ 3x4 เมตร, 3x5 เมตร, 4x4 เมตร และ 4x5 เมตร) ร้อยละ 33.3 มักจะเป็นระยะระหว่างแถวของพืชหลัก การขุดหลุมปลูกเกษตรกรครึ่งหนึ่ง ขุดหลุมขนาด 30x30x30 เซนติเมตร และเกษตรกร ร้อยละ 74.4 มีการเตรียมหลุมปลูกโดยการใส่ปุ๋ยคอก, ปุ๋ยหมัก ร้อยละ 48.2 การเลือกหน่อพันธุ์ที่จะใช้ปลูก เกษตรกรจะเอาหน่อทุกประเภทที่หาได้ปนๆกัน ร้อยละ 48.7 และส่วนมากปลูกในช่วงเดือนสิงหาคม – ตุลาคม

2) การดูแลรักษา พบว่า เกษตรกรร้อยละ 92.3 ไม่มีการปลูกพืชคลุมดิน ร้อยละ 91.0 มีการกำจัดวัชพืช และกำจัดโดยการใช้อุปกรณ์ตัดหญ้า ร้อยละ 58.3 แหล่งน้ำเกษตรกรทุกรายแหล่งน้ำใช้ แต่ ร้อยละ 80.8 ไม่มีการให้น้ำและที่ให้ ร้อยละ 50.0 ใช้วิธีลากสายยาง สำหรับการใส่ปุ๋ยนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่มีการใส่ปุ๋ยหมัก/ปุ๋ยคอก ร้อยละ 82.1 ซึ่งมีการใส่มากกว่า 1 ครั้ง ร้อยละ 56.2 มีอัตราการใส่มากกว่า 50 กิโลกรัม/ไร่ ถึงร้อยละ 57.8 นอกจากนี้มีการใส่ปุ๋ยเคมี ร้อยละ 93.6 โดยใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 ร้อยละ 78.2 ใส่ 1 ครั้ง ร้อยละ 78.1 และมีอัตราการใส่ 31 – 50 กิโลกรัม/ไร่ ร้อยละ 49.3 การตัดแต่งหน่อ ร้อยละ 78.2 มีการตัดแต่ง โดยเหลือไว้ 4 หน่อ ร้อยละ 37.7 และเกษตรกรมีการตัดแต่งใบ ร้อยละ 70.5 ซึ่งจะเหลือใบไว้ 7–8 ทาง ร้อยละ 54.5 การตัดแต่งปลี เกษตรกรจะตัดหลังออกหวีสุดท้าย ร้อยละ 75.6 การคลุมถุง เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่คลุมถุง นอกจากนี้ เกษตรกร ร้อยละ 60.3 ไม่พบปัญหาเรื่องโรคแมลง สำหรับเกษตรกรที่มีปัญหาเรื่องโรคและแมลงจะแก้ปัญหาด้วยการปรึกษาเจ้าหน้าที่เกษตร ร้อยละ 45.5 และปัญหาที่พบมากได้แก่หนอนใบม้วน ร้อยละ 42.3 และ ร้อยละ 51.3 ไม่มีการป้องกันกำจัดโรคและแมลง ส่วนที่มีการป้องกันกำจัด ร้อยละ 80.5 จะใช้วิธีกล (เก็บเผาฝังทำลาย)

3) การเก็บเกี่ยวผลผลิต พบว่า เกษตรกรมีวิธีการสังเกตเช่นดูที่ใบธง ดูที่จุดกระและดูเหลี่ยมที่ผลกล้วย เกษตรกร ร้อยละ 60.3 สังเกตเหลี่ยมที่ผลกล้วยและเก็บเกี่ยวโดยการ โคนบริเวณคอเครือให้เครือโน้มลงมา ร้อยละ 96.2 โดยเกษตรกรมีการจัดการกับผลผลิตที่เก็บเกี่ยวร้อยละ

60.3 ด้วยการการชำแหละเป็นหัวๆ มากที่สุด ร้อยละ 57.6 โดยจำหน่ายผลผลิตด้วยการแยกหัว ร้อยละ 51.3 และมีวิธีการจำหน่ายผลผลิตด้วยการขายส่ง ร้อยละ 73.1

1.3.3 ความต้องการการส่งเสริมการผลิตกล้วยหินของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

1) *ระดับความต้องการความรู้* พบว่า เกษตรกร มีความต้องการความรู้ทั้ง 16 ประเด็น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.24 ซึ่งเกษตรกรมีความต้องการความรู้เกี่ยวกับการใส่ปุ๋ยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นการป้องกันกำจัดศัตรูพืช มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 อยู่ในระดับมากเช่นกัน ส่วนความรู้ที่เกษตรกรต้องการน้อยที่สุดคือ การคลุมถุง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.35 ซึ่งอยู่ในระดับน้อย และด้านการจำหน่ายผลผลิต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.75 อยู่ในระดับปานกลาง

2) *ความต้องการช่องทางในการส่งเสริม* พบว่า เกษตรกร มีความต้องการช่องทางในการส่งเสริมประเภทสื่อสิ่งพิมพ์มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.39 อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสื่อสิ่งพิมพ์ที่ต้องการ ได้แก่ **คู่มือ** เป็นสื่อที่เกษตรกรต้องการใช้เป็นช่องทางในการส่งเสริมมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.51 ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนโปสเตอร์เกษตรกรมีความต้องการน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 อยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้เกษตรกรต้องการให้ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นช่องทางในการส่งเสริมน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.69 อยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า เกษตรกรมีความต้องการช่องทางในการส่งเสริมประเภทสื่ออิเล็กทรอนิกส์ชนิดโทรทัศน์มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.29 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนอินเทอร์เน็ตเกษตรกรมีความต้องการน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00 อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3) *ความต้องการวิธีการส่งเสริม* พบว่า เกษตรกร เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมด้วยวิธีการบรรยายมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 อยู่ในระดับมาก ส่วนการส่งเสริมด้วยวิธีการจัดเวทีเป็นวิธีการที่เกษตรกรต้องการน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

2. อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาวิจัย เรื่อง การผลิตกล้วยหินและความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกร ที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมและพัฒนากล้วยหินเชิงคุณภาพ จังหวัดยะลา ปี 2555 สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ ดังนี้

2.1 สภาพพื้นฐานทั่วไป สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

2.1.1 สภาพพื้นฐานทั่วไป

เกษตรกรร้อยละ 79.5 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 49.65 ปี ร้อยละ 61.5 นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ ส่วนใหญ่สมรสแล้ว การศึกษา ร้อยละ 51.3 จบชั้นประถมศึกษา มีประสบการณ์ในการปลูกกล้วยหินเฉลี่ย 5.15 ปี คล้ายคลึงกับผลการศึกษาของ ไชว์คำ มามูดิพงศ์ (2550: 94) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของการผลิตกล้วยหินในจังหวัดยะลา พบว่า เกษตรกรมีอายุในวัยกลางคน เฉลี่ย 46.17 ปี และระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา มีประสบการณ์ในการปลูกกล้วยหินเฉลี่ย 8.10 ปี และใกล้เคียงกับผลการศึกษาของเผด็จ บุญทอง (2552:48-49) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการผลิตกล้วยไข่ของเกษตรกรตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่าเกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 47 ปี การศึกษาเกินครึ่งจบชั้นประถมศึกษา และเกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการปลูกกล้วยไข่มากกว่า 6 ปี เช่นเดียวกับ ปรีชา กังแสง (2544:120) เกษตรกรอายุเฉลี่ย 45.06 ปี จบการศึกษาชั้นประถมปีที่ 4 มากที่สุด ร้อยละ 70.29 เกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกกล้วย เฉลี่ย 8.07 ปี

2.1.2 สภาพทางสังคม

เกษตรกรส่วนใหญ่ผ่านการอบรมความรู้การผลิตกล้วยหิน ซึ่งได้เข้ารับการฝึกอบรม 1 ครั้ง ร้อยละ 84.6 มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ ร้อยละ 88.5 เกษตรกรร้อยละ 75.6 ได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ไม่เกิน 3 ครั้ง โดยเกษตรกรรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อในครอบครัว เป็นโทรทัศน์มากที่สุด ร้อยละ 40.4 และเกษตรกรร้อยละ 60.3 ไม่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากการใช้สื่อในชุมชน สำหรับเกษตรกรที่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อในชุมชน จะได้รับข้อมูลผ่านทางหอกระจายข่าวมากที่สุด ร้อยละ 39.5 การเป็นสมาชิกกลุ่มและตำแหน่งทางสังคม พบว่า มีเกษตรกรที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มและไม่มีตำแหน่งทางสังคม ร้อยละ 69.2 และร้อยละ 55.1 ตามลำดับ เนื่องจากเกษตรกรในพื้นที่ที่ศึกษายังขาดการเข้าถึงสื่อสารสนเทศและเทคโนโลยีที่ทันสมัยจึงทำให้เกษตรกรได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อประเภทโทรทัศน์และหอกระจายข่าวในชุมชนเป็นหลัก นอกจากนี้ลักษณะการตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของคนในหมู่บ้านจะปลูกบ้านอยู่ในละแวกเดียวกัน ทำให้เกษตรกรมีโอกาสได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ข้อคิดเห็นต่างๆมากขึ้น ใกล้เคียงกับเผด็จ บุญทอง (2552:48-49) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการผลิตกล้วยไข่ของเกษตรกรตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า การรับรู้เรื่องการผลิตกล้วยไข่อย่างถูกต้องและเหมาะสม ส่วนใหญ่เกษตรกรรับรู้จากเพื่อนบ้านและบรรพบุรุษ เอกสารวิชาการ สื่อต่างๆ นักวิชาการ และพ่อค้า และพบว่าเกษตรกรเป็นสมาชิกกลุ่ม ร้อยละ 53.33 เช่นเดียวกับการศึกษาของ

ปรีชา กังเส้ง(2544:121-122)ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการทรัพยากรแบบยั่งยืนในการปลูกกล้วยไข่ของ เกษตรกร ตำบลเกียนเลื่อน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า แหล่งเงินของเกษตรกร มีการกู้ยืม ถึงร้อยละ 78.88 โดยกู้จาก ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ร้อยละ 76.58 สำหรับแหล่งความรู้ ด้านการผลิตกล้วยไข่ ของเกษตรกรประเภทบุคคล มากที่สุดร้อยละ 92.00 เรียนรู้ด้วยตนเอง รองลงมาคือเพื่อนบ้าน ร้อยละ 62.29 และเจ้าหน้าที่เกษตรเพียง ร้อยละ 23.43 แหล่งความรู้ประเภท สื่อมวลชนด้านการผลิตกล้วยไข่มีเพียง ร้อยละ 31.43 คือเอกสารจากบริษัทเอกชนและโทรทัศน์ ร้อยละ 22.86 และ 19.43 ตามลำดับ และโชว์ค้า มามูติพงษ์ (2550: 53) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ ต้นทุนและผลตอบแทนของการผลิตกล้วยหินในจังหวัดยะลาพบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างไม่เป็น สมาชิกกลุ่มใด

2.1.3 สภาพทางเศรษฐกิจ

เกษตรกร มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนไม่เกิน 5 คน ร้อยละ 56.4 และมีสมาชิกที่เป็นแรงงานเฉลี่ย 1.8 1 คน ร้อยละ 89.7 มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรน้อยกว่า 10 ไร่ ร้อยละ 33.3 และมีพื้นที่ปลูกกล้วยหินน้อยกว่า 5 ไร่ ร้อยละ 74.4 เมื่อคิดเป็นกอมีจำนวนน้อยกว่า 100 กอ ร้อยละ 60.3 มีอาชีพหลักทำสวนยางพารา ร้อยละ 73.1 และมีรายได้จากอาชีพหลัก 50,000 – 100,000 บาท ร้อยละ 44.9 โดยเกษตรกรมีอาชีพเสริมทำสวนผลไม้ ร้อยละ 60.3 และมีรายได้จากอาชีพเสริมตั้งแต่ 1 – 50,000 บาท ร้อยละ 52.5 มีรายได้จากการขายกล้วยหิน มากกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 65.4 มีรายได้รวมน้อยกว่าเท่ากับ 100,000 บาท ร้อยละ 42.3 มีรายจ่ายกับกล้วย หิน 1,001–5,000 บาท ร้อยละ 64.1 โดยรายจ่ายดังกล่าวจำแนกออกเป็นค่าปุ๋ย 1,001–5,000 บาท ร้อยละ 82.1 ซึ่งไม่มีค่าป้องกันกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 94.8 มีค่าป้องกันกำจัดศัตรูพืช 1,000–5,000 บาท ร้อยละ 2.6 ส่วนค่ากำจัดวัชพืช 1–1,000 บาท ร้อยละ 55.1 และไม่ค่าใช้จ่ายอื่นๆ นอกจากนี้มี หนี้สินร้อยละ 51.3 ซึ่งมีแหล่งหนี้สินมาจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ร้อยละ 48.1 โดย เกษตรกรจำหน่ายกล้วยหินที่บ้าน/สวน ร้อยละ 56.4 คลายคลึงกับผลการศึกษาของโชว์ค้า มามูติพงษ์ (2550: 53-57) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของการผลิตกล้วยหิน ในจังหวัดยะลา พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีการถือครองที่ดินเฉลี่ย 3.94 แปลง ขนาดพื้นที่ ถือครองเฉลี่ย 14.81 ไร่ โดยเกษตรกรมีอาชีพหลักและอาชีพรองเป็นเกษตรกร ร้อยละ 70.30 และ ร้อยละ 92.20 ตามลำดับ มีรายได้เฉลี่ย 131,234.40 บาท/ปี โดยเกษตรกรมีรายได้ 50,001 – 100,000 บาทมากที่สุด ร้อยละ 48.40 โดยเกษตรกรร้อยละ 53.10 มีหนี้สิน มีมูลค่าหนี้สินเฉลี่ย 159,264.70 บาท ซึ่งแหล่งเงินกู้ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างใช้บริการสินเชื่อจากธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 35.30 รองลงมาเป็นธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ร้อยละ 32.40 และมีวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเพื่อ การลงทุนในการซื้อปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน ปุ๋ย สารเคมี เป็นต้น และเผด็จ บุญทอง (2552:48-49)

ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการผลิตกล้วยไข่ของเกษตรกรตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า เกษตรกรมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน ที่เป็นแรงงาน 2 คน และมีพื้นที่ปลูกกล้วยไข่ เฉลี่ยครัวเรือนละ 27.25 ไร่ การจำหน่ายกล้วยไข่ มีการจำหน่ายให้พ่อค้าในท้องถิ่น ร้อยละ 20.0 ขายให้พ่อค้าที่มาจากในเมือง ร้อยละ 76.67 และพ่อค้าที่มาจากขอนแก่นและกรุงเทพฯ ร้อยละ 3.33 ส่วนรายได้เฉลี่ย รายละ 26,500 บาท เช่นเดียวกับ ปรีชา กิ่งแสง (2544:120) จากการศึกษาเรื่อง การจัดการทรัพยากรแบบยั่งยืนในการปลูกกล้วยไข่ของเกษตรกร ตำบลตะเคียนเลื่อน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.31 คน สมาชิกที่เป็นแรงงาน เฉลี่ย 2.83 คน มีพื้นที่ปลูกกล้วยไข่เฉลี่ย 14.93 ไร่

สรุปผลจากการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชายจบการศึกษาชั้นประถมศึกษา มีอายุ ระหว่าง 45-55 ปี มีสมาชิกในครัวเรือนประมาณ 4- 5 คน และเป็นแรงงานในครัวเรือนประมาณ 2-3 คน มีพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 10-20 ไร่ ประมาณครึ่งหนึ่งเป็นสมาชิกกลุ่ม และส่วนมากเป็นหนี้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การทำการเกษตรของเกษตรกรส่วนใหญ่อาศัยประสบการณ์ และใช้แรงงานครอบครัว ขาดข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะสื่อต่างๆยังไม่ถึง เกษตรกรต้องพึ่งเพื่อนบ้านเป็นส่วนใหญ่ ขาดความรู้เทคโนโลยีด้านการผลิต ทำให้ผลผลิตยังไม่มีความเหมาะสม ไม่เป็นที่ต้องการของตลาด

2.2 สภาพการผลิตกล้วยหินของเกษตรกรที่ร่วมโครงการ

2.2.1 การเตรียมการปลูกกล้วยหิน

เกษตรกร ส่วนมากปลูกกล้วยหินเป็นพืชแซมในสวนยางหรือสวนผลไม้ ร้อยละ 73.1 โดยเลือกปลูกบนราบ ร้อยละ 59.0 และไม่ได้เลือกพื้นที่ปลูก ร้อยละ 70.5 สำหรับเกษตรกรที่เลือกพื้นที่ปลูกจะเลือกปลูกที่ดินอุดมสมบูรณ์ ร้อยละ 38.6 การเตรียมแปลงส่วนใหญ่ร้อยละ 94.9 มีการเตรียมแปลงโดยกำจัดวัชพืช ร้อยละ 59.8 มีระยะการปลูกอื่นๆ (นอกเหนือระยะ 3x4 เมตร, 3x5 เมตร 4x4 เมตร และ 4x5 เมตร) ร้อยละ 33.3 เนื่องจากเกษตรกรปลูกเป็นพืชแซม ระยะปลูกจึงขึ้นอยู่กับแถวปลูกของพืชหลัก การขุดหลุมปลูกเกษตรกรครึ่งหนึ่งขุดขนาด 30x30x30 เซนติเมตร มีการเตรียมหลุมปลูก ร้อยละ 74.4 ด้วยการใส่ปุ๋ยคอก,ปุ๋ยหมัก ร้อยละ 48.2 สำหรับหน่อพันธุ์ที่ใช้ปลูกมีเป็นหน่อปนๆ กัน ร้อยละ 48.7 เนื่องจากเกษตรกรยังขาดความรู้ ในเรื่องการคัดเลือกหน่อพันธุ์ และจะหาหน่อพันธุ์ทุกขนาดที่ทำได้โดยไม่ต้องซื้อส่วนการปลูกส่วนมากจะปลูกในช่วงเดือนสิงหาคม – ตุลาคม ร้อยละ 53.8 โดยการปลูกกล้วยหินนั้นเริ่มจากการขุดหลุมประมาณ 50x50x50 เซนติเมตร ตากดินไว้ 10 – 15 วัน จากนั้นจะใช้ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก 1 บั้งก็ คลุกเคล้ากับดินที่ขุดไว้ที่ปากหลุมแล้วกลบกลับคืนลงไปหลุม แล้วเอาหน่อกล้วยลงปลูก โดยวางหน่อพันธุ์ลงหลุมให้ลึกประมาณ 25 เซนติเมตร มีระยะปลูกตั้งแต่ 5-8 เมตร กล่าวคือ กรณีปลูกเป็นพืชเดี่ยว ควรใช้ระยะ

ระหว่างแถวและระหว่างต้น 5-6 เมตร แต่กรณีปลูกแซมหรือร่วมกับผลไม้ ควรปลูกระหว่างแถวและระหว่างต้น 7-8 เมตร ปลูกหลุมละ 1 ต้น ซึ่งจะใช้น้ำนอกกล้วยหิน 25 - 64 หน่อต่อไร่โดยควรปลูกช่วงฤดูฝน กล้วยหินจะเจริญเติบโตได้เร็วไม่ต้องรดน้ำ แต่หากเป็นที่ราบอาจมีน้ำท่วมขัง ทำให้กล้วยหินรากเน่าตายได้ จึงควรปลูกแบบยกทรงเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว (โชว์คำ มามูติพงศ์, 2550: 5) สำหรับการเลือกหน่อพันธุ์ ควรคัดเลือกหน่อใบกว้าง หน่อใบแคบ หน่ออ่อน เหนียว และตาเหี่ยว แต่ที่นิยมคือปลูกด้วยหน่อที่มีอายุประมาณ 3-4 เดือน ซึ่งเป็นหน่อใบแคบหรือ“หน่อคาบ”โดยคัดเลือกจากต้นกล้วยหินที่ให้ผลผลิตดี ผลใหญ่ หวีดก ส่วนการเตรียมดินต้องพิจารณาปัจจัยต่างๆด้วยเช่นสภาพพื้นที่ การคมนาคม การวางแผนการปลูกเพื่อให้สะดวกในการปฏิบัติงาน การไถพรวน การปลูกพืชคลุมฤดูปลูกส่วนใหญ่ปลูกต้นฤดูฝนแต่ในพื้นที่ที่มีน้ำสมบูรณ์ปลูกได้ตลอดปี (เบญจมาศ สีลาชัย, 2545: 5) เช่นเดียวกับกรมทรัพยากรที่ดินทางปัญญา เล่ม 11 เลขที่ประกาศ 42 ที่ได้กล่าวไว้ว่ากล้วยหินสามารถปลูกได้ทุกฤดูแต่ที่เหมาะสมควรปลูกในฤดูฝนเพราะมีความชื้นสูง การเตรียมพื้นที่ปลูกเว้นระยะระหว่างต้นตามความเหมาะสมของพื้นที่ โดยประมาณ 4x4 เมตรขึ้นไป ถ้าปลูกหน้าแล้งควรรดน้ำให้ชุ่มอย่างไรก็ตามการปลูกกล้วยหินของเกษตรกรในปัจจุบันมีความหลากหลายในวิธีการปฏิบัติ ไม่มีเทคโนโลยีในการปลูกที่ตายตัว อาศัยประสบการณ์กับสภาพของพื้นที่ ทำให้ได้ปริมาณผลผลิตต่อไร่มีความแตกต่างกัน (พงศกร ทิพย์ดนตรี, 2547:18) คล้ายกับเผด็จ บุญทอง (2552:70) การเลือกพื้นที่ เลือกที่ดอน เป็นดินร่วนปนทราย การเตรียมหลุมปลูกกล้วยไข่พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีการเตรียมหลุมปลูกขนาด 30x30x30 เซนติเมตร และยังพบว่าเกษตรกรบางรายมีการปลูกโดยการขุดหลุมด้วยจอบเพียง 1-2 ครั้ง ไม่มีการรองก้นหลุมด้วยปุ๋ยเคมี เช่นเดียวกับเกษตรกรที่ปลูกกล้วยหิน ร้อยละ 16.7 ขุดหลุมพอปลูกได้และร้อยละ 25.6 ไม่มีการเตรียมหลุมปลูก สาเหตุเนื่องจากเกษตรกรขาดความรู้และประสบการณ์ในการปลูกกล้วยมากกว่าปัจจัยด้านอื่นๆ

2.2.2 การดูแลรักษา

เกษตรกร ส่วนใหญ่ไม่มีการปลูกพืชคลุมดิน แต่มีการกำจัดวัชพืช ร้อยละ 91.0 ซึ่งมีแหล่งน้ำที่ใช้เป็นน้ำคลอง ร้อยละ 38.5 เกษตรส่วนใหญ่ไม่มีการให้น้ำกล้วยหิน ส่วนที่มีการให้น้ำกล้วยหิน จะให้น้ำด้วยวิธีการรดด้วยสายยาง ร้อยละ 50.0 ซึ่งจากการศึกษาของโชว์คำ มามูติพงศ์ (2550: 66) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของการผลิตกล้วยหิน ในจังหวัดยะลา พบว่า แหล่งน้ำของเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นแม่น้ำลำคลอง ร้อยละ 51.60 ซึ่งเกษตรกรจะใช้วิธีการสายยางรดน้ำมากที่สุด ร้อยละ 96.90 โดยเกษตรกรมีการให้น้ำกล้วยหินแต่ละช่วงอายุไม่แตกต่างกัน คือ เกษตรกรจะให้น้ำกล้วยหิน ตั้งแต่แรกปลูกจนอายุ 1 ปี ซึ่งจะให้น้ำ 2 สัปดาห์/ครั้ง สังเกตได้ว่าเกษตรกรมีการให้น้ำกล้วยหินในปริมาณค่อนข้างน้อย เนื่องจากพื้นที่จังหวัดยะลาเป็นพื้นที่ฝนตกชุกตลอดปี จึงไม่มีความจำเป็นในการให้น้ำกล้วยหินที่ปลูกในปริมาณมาก

การใส่ปุ๋ยนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่มีการใส่ปุ๋ยหมัก/ปุ๋ยคอก ร้อยละ 82.1 ซึ่งมีการใส่มากกว่า 1 ครั้ง ร้อยละ 56.2 มีอัตราการใช้มากกว่า 50 กิโลกรัม/ไร่ ร้อยละ 57.8 นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่มีการใส่ปุ๋ยเคมี ร้อยละ 93.6 โดยใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 ร้อยละ 78.2 ซึ่งใส่ 1 ครั้ง ร้อยละ 78.1 และมีอัตราการใช้ 31 – 50 กิโลกรัม/ไร่ ร้อยละ 49.3 คล้ายคลึงกับ รักษ์ พุกษชาติ (2553: 23) ที่ได้กล่าวถึงการใส่ปุ๋ยที่ดีและกล้วยได้นำไปใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ควรใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 หรือ 13-13-21 โดยแบ่งออกเป็น 4 ครั้งๆละ 250 กรัม นอกจากนี้ให้ใส่ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอกเพิ่มเติม หลังปลูก 12 เดือน ในอัตรา 3-5 กิโลกรัม/ต้น

เกษตรกรมีการตัดแต่งหน่อ ร้อยละ 78.2 โดยตัดให้เหลือ 4 หน่อ ร้อยละ 37.7 และเกษตรกรมีการตัดแต่งใบ ร้อยละ 70.5 ซึ่งจะคัดเหลือใบไว้ 7–8 ทาง ร้อยละ 54.5 โดยเกษตรกรมีการปลีกล้วยหินหลังออกหวีสุดท้าย ร้อยละ 75.6 เมื่อตัดปลี ส่วนใหญ่ไม่มีการคลุมถุง ซึ่งการตัดแต่งหน่อ นั้น เกษตรกรจำเป็นต้องตัดแต่งหน่อให้เหลือ 4 หน่อ เนื่องจากการมีหน่อมากจะทำให้กล้วยหินมีเครือเล็กและหน่อที่งอกใหม่ไม่สมบูรณ์ ซึ่งจะตัดแต่งหน่อปีละ 1-2 ครั้ง ส่วนการตัด แต่งใบ เบญจมาศ สีลาชัย (2545: 57-58) ได้กล่าวถึงการตัดแต่งทางใบจะช่วยลดแหล่งเชื้อโรคและการเผาไหม้ การตัดแต่งทางใบจะทำตั้งแต่กล้วยเริ่มโตจนถึงเก็บเกี่ยวควรเหลือใบที่ดีไว้ประมาณ 10-12 ใบ แต่หลังจากกล้วยออกเครือแล้วควรตัดให้เหลือ 8 ใบ และเมื่อกล้วยหินออกปลีมีการตัดแต่งปลี เช่นเดียวกับ รักษ์ พุกษชาติ (2553: 45-46) โดยเกษตรกรไม่มีการคลุมถุง เนื่องจากการคลุมถุงนั้น หลังจากทำการตัดปลีกล้วยออกไปแล้ว ผลก็จะเริ่มพัฒนาและขยายใหญ่ขึ้น ในการผลิตกล้วยเพื่อการค้าที่ต้องการให้ผิวกล้วยสวยปราศจากโรคและแมลงทำลาย ผิวสีนวลขึ้น และมีน้ำหนักผลเพิ่มขึ้น ซึ่งการคลุมถุงนั้นควรห่อผลกล้วยตั้งแต่ตัดการปลีกล้วย สำหรับกล้วยหินที่ไม่นิยมคลุมถุง เนื่องจากลำต้นสูง และสภาพพื้นที่ไม่เหมาะสม จึงเป็นการยุ่งยากการจัดการ

นอกจากนี้เกษตรกรไม่มีปัญหาเรื่องโรคและแมลงศัตรูกล้วยหิน ร้อยละ 60.3 สำหรับเกษตรกรที่มีปัญหาเรื่องโรคและแมลงจะแก้ปัญหาด้วยการรักษาเจ้าหน้าที่เกษตร ร้อยละ 45.5 ซึ่งพบกล้วยหินมีหนอนใบม้วนทำลาย ร้อยละ 42.3 และเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการป้องกันกำจัดโรคและแมลง ร้อยละ 51.3 สำหรับเกษตรกรที่มีการป้องกันและกำจัดแมลง จะกำจัดด้วยวิธีกล (เก็บเผา ฟัง) ร้อยละ 80.5 แตกต่างจากผลการศึกษาของโชว์ด้า มามูติพงศ์ (2550: 73,9) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของการผลิตกล้วยหินในจังหวัดยะลา พบว่า โรคที่พบมาก คือ โรคตายพราย เป็นเชื้อราที่แพร่ขยายอย่างรวดเร็วจากก้านจนลามไปถึงใบ ส่งผลให้ยอดต้นหรือใบเหลืองและตายในที่สุดส่วนโรคยอดม้วนที่เกษตรกรเจอมีสาเหตุมาจากเชื้อไวรัสที่มีแมลงเป็นพาหะ เชื่อดังกล่าวจะแพร่กระจายติดไปกับหน่อหรือส่วนขยายพันธุ์ต่างๆสามารถป้องกันและกำจัดได้ด้วยทำลายส่วนต่างๆ ของต้นที่เป็นโรค หรือกอที่สงสัยจะเป็นโรค

ผลจากการศึกษาสภาพการผลิตกล้วยหินของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมและพัฒนากล้วยหินเชิงคุณภาพ ทั้ง 16 ประเด็น พบว่าเกษตรกร ส่วนใหญ่ปลูกกล้วยหินเป็นพืชแซมในสวนยางหรือสวนผลไม้ หรือปลูกในพื้นที่หัวไร่ปลายนาและที่อื่นๆเป็นพืชเชิงเดี่ยว เกษตรกรมีการเตรียมแปลงปลูกโดยการกำจัดวัชพืชและไถพรวนเพื่อปรับโครงสร้างของดินให้ร่วนซุยระยะปลูกส่วนมากปลูกจะเป็นไปตามระยะปลูกของพืชหลักถ้าแซมในสวนยางจะปลูกระยะ 5 x 7 เมตร แต่ถ้าปลูกเป็นพืชเชิงเดี่ยวระยะที่เหมาะสมคือ 4x6 เมตร (1 ไร่ปลูกได้ 66 ต้น) การขุดหลุมพบว่าเกษตรกรครึ่งหนึ่งขุดหลุมขนาด 30x30x30 เซนติเมตร และมีเกษตรกรบางส่วนขุดหลุมพอปลูกได้ (ร้อยละ 16.7) มีเกษตรกรที่เตรียมหลุมใส่ปุ๋ยคอกปุ๋ยหมัก ถึงร้อยละ 48.2 ซึ่งจะทำให้กล้วยที่ปลูกจะมีอาหารสำรองก่อนที่ต้นและรากจะแข็งแรงหาอาหารเองได้ การปลูกจะปลูกในช่วงเดือนสิงหาคม-เดือนตุลาคม โดยใช้หน่อพันธุ์ปนๆกัน ร้อยละ 48.7 เนื่องจากเกษตรกรหาพันธุ์เองโดยขอจากเพื่อนบ้านจะตัดเอาหน่อทุกขนาดทั้งหน่อเล็ก หน่อใหญ่ หน่อดาบ ปนๆกันเนื่องจากเกษตรกรยังขาดความรู้ในเรื่องของการคัดเลือกหน่อพันธุ์ที่จะใช้ทำพันธุ์ ซึ่งในข้อเท็จจริงแล้วการใช้หน่อพันธุ์ควรเป็นหน่อดาบ มีใบ 3-5 ใบ มีเหง้าขนาดใหญ่ หลังจากปลูกแล้วเกษตรกรจะกำจัดวัชพืชรื้อก่อนใส่ปุ๋ยทุกครั้ง โดยใช้เครื่องตัดหญ้า (ร้อยละ 58.3) การให้น้ำ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ให้น้ำ เนื่องจากในพื้นที่ภาคใต้จะมีฝนตกชุกตลอดปี และจังหวัดยะลามีความชื้นสูง การใส่ปุ๋ยพบว่าเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมักและปุ๋ยเคมีถึงร้อยละ 82.1 และร้อยละ 93.2 โดยส่วนมากใส่ในอัตรามากกว่า 50 กิโลกรัมต่อไร่ และระหว่าง 31-50 กิโลกรัมต่อไร่ การใส่ปุ๋ยเป็นการเพิ่มอาหารให้แก่ดินเพื่อกล้วยจะนำไปใช้ ทำให้ต้นใบสมบูรณ์ ส่งผลให้เครือกล้วยสมบูรณ์ เครือใหญ่ผลดก การใส่ปุ๋ยต้องรู้ช่วงเวลา สูตรที่จะใส่ อัตราการใช้ วิธีการใส่ การตัดแต่งหน่อ และทางใบเกษตรกรเกือบครึ่งมีการตัดแต่งถูกต้อง จะส่งผลให้ลดปริมาณการใช้ปุ๋ยลงได้ และจะทำให้สวนสะอาด ปราศจากโรคและแมลงศัตรูพืช การตัดปลีเกษตรกรตัดปลีหลังจากออกหวีหวี (ร้อยละ 76.6) การคลุมถุงเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่คลุมถุง ด้านโรคแมลงส่วนมากจะไม่มีปัญหา ที่มีปัญหาที่จะปรึกษาเจ้าหน้าที่เป็นหลักและเรียนรู้ด้วยตนเอง ปัญหาโรคแมลงที่พบได้แก่ หนอนม้วนใบและโรคตายพราย ร้อยละ 42.3 และร้อยละ 23.1 เกษตรกรป้องกันกำจัดโดยใช้วิธีกล (เก็บ เผา ฟัง ทำลาย) การเก็บเกี่ยว เกษตรกรใช้วิธีการสังเกตเหลี่ยมที่ผลของกล้วยและใช้มีดผ่าฟันที่บริเวณคอเครือ ให้ต้นโน้มลงมาจึงฟันที่ก้านเครือกล้วยแล้วนำไปชำแหละเป็นหวีเพื่อจำหน่าย แต่ในปัจจุบันตลาดกล้วยหิน มีการซื้อขายกันแบบยกเครือ โดยซื้อเป็นกิโล แบบขายส่ง การจำหน่ายมีทั้ง 2 แบบ คือขายเป็นหวีและขายยกเครือ ตามจำนวน น้ำหนัก มีทั้งขายปลีกและขายส่ง เกษตรกรส่วนใหญ่จะขายที่บ้านหรือที่สวนโดยมีพ่อค้ามารับซื้อ

การปลูกพืชคลุมดิน พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ ไม่ปลูกพืชคลุมดิน จากการวิเคราะห์มีสาเหตุหลัก 2 ประการ คือ 1) เกษตรกรที่ร่วมโครงการส่วนใหญ่ เป็นรายที่ปรับปรุงสวนเก่า มีแปลง

ปลูกกล้วยหินที่ให้ผลผลิตอยู่และปลูกมาหลายปีแล้ว 2) สภาพพื้นที่ของจังหวัดยะลาเป็นพื้นที่ที่มีความลาดชัน ควนเขา ถึงแม้จะเป็นที่ราบแต่ก็เป็นที่ราบเนินเขา ไม่เหมาะที่จะปลูกพืชคลุมดิน เนื่องจากจะมีการชะล้างหน้าดินเมื่อมีฝนตกหนักเกษตรกรส่วนใหญ่จะปล่อยให้วัชพืชขึ้นตามธรรมชาติ และจะกำจัดวัชพืชที่บริเวณกอกล้วยหรือทั้งแถวกล้วยก่อนใส่ปุ๋ยและกำจัดวัชพืชทั้งแปลงปีละ 2 ครั้ง ส่วนการคลุมถุงพบว่าเกษตรกรร้อยละ 85.9 ไม่มีการคลุมถุง จากการสัมภาษณ์เกษตรกรพบว่าเป็นการยุ่งยาก เนื่องจากกล้วยหินมีลำต้นสูงใหญ่ ความสูง 5-6 เมตร สภาพพื้นที่ปลูกเป็นพื้นที่ลาดชัน ไม่สะดวกในการปฏิบัติ และการคลุมถุงอาจทำให้มีความชื้นทำให้กล้วยแก่ช้า และไม่มีผลต่อการจำหน่ายในเรื่องราคา

2.2.3 การเก็บเกี่ยวผลผลิต

เกษตรกรใช้วิธีการสังเกต ประการแรกสังเกตเหลี่ยมที่ผลกล้วย ประการที่สองสังเกตที่ใบธง ประการที่สามสังเกตที่จุดกระที่ผล จากการศึกษาเกษตรกรใช้วิธีสังเกตเหลี่ยมที่ผลกล้วย ร้อยละ 60.3 ส่วนการเก็บเกี่ยวเกษตรกรโค่นบริเวณคอเครือให้เครือโน้มลงมา ร้อยละ 96.2 เกษตรกรร้อยละ 60.3 มีการจัดการกับผลผลิตที่เก็บเกี่ยว ด้วยการการชำแหละเป็นหวีๆ ร้อยละ 57.6 นอกจากนี้เกษตรกรมีการจำหน่ายผลผลิตด้วยการแยกหวี ร้อยละ 51.3 และมีวิธีการจำหน่ายผลผลิตด้วยการ ขายส่ง ร้อยละ 73.1 โดยเบญจมาศ ศิลาชัย (2545: 230) ให้ข้อมูลการเก็บเกี่ยวผลผลิตกล้วยหิน คือ เก็บเกี่ยวหลังจากปลูกประมาณ 8 เดือนก็เริ่มออกปลีและใช้ระยะเวลา 4-5 เดือนก็สามารถเก็บเกี่ยวได้ การเก็บเกี่ยวเครือที่แก่จัดสังเกตจากสีของผลเป็นสีเขียวเข้ม อาจจะมีจุดกระสีดำปนเหลือง แตกกล้วยอื่นๆ อาศัยหลักการนับจำนวนวันหลังจากแทงปลี, การนับจำนวนวันหลังเริ่มเห็นดินเต่า, คุณลักษณะเหลี่ยมของผล, การแห้งของใบธง, อัตราส่วนของเนื้อต่อเปลือก และความเปรี้ยวของเกสรตัวเมียและกลีบดอกที่ปลายผล ซึ่งรักษ์ พฤษชาติ (2553: 51) กล่าวว่า การตัดเครือกล้วยให้ใช้มือที่ถนัดจับมัดและมืออีกข้างจับที่ปลายเครือแล้วใช้มีดยาวซึ่งคมตัดที่ก้านเครือ(งวง) ห่างจากหวีแรกประมาณ 20 เซนติเมตร มนูญ ศิริบุบผะ (2544: 116) ซึ่งต่างจากกล้วยหินที่มีลำต้นสูง ต้องใช้มีดพร้าที่มีด้ามยาว ตัดบริเวณลำต้นใต้เครือกล้วยประมาณ 1 เมตรเพื่อให้คอกล้วยงอพับลงมาก่อนจึงใช้มือจับที่ปลายเครือแล้วใช้มีดตัดอีกครั้ง จึงนำเครือกล้วยออกจากลำต้น โดยการเกษตรกรมีการจำหน่ายผลผลิต 2 วิธีการขายปลีก และขายส่ง ซึ่งส่วนใหญ่นิยมขายส่ง ร้อยละ 96.90 (โชว์ดำ มามูติพงษ์, 2550: 77)

2.3 ความต้องการการส่งเสริมการผลิตกล้วยหินของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

2.3.1 ระดับความต้องการความรู้

เกษตรกร มีความต้องการความรู้โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.24 ซึ่งเกษตรกรมีความต้องการความรู้ เกี่ยวกับการใส่ปุ๋ยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05

ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นด้านการป้องกันกำจัดศัตรูพืช มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 อยู่ในระดับมากเช่นกัน ส่วนด้านที่เกษตรกรมีความต้องการความรู้ที่น้อยที่สุด คือ ด้านการคลุมถุง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.35 ซึ่งอยู่ในระดับน้อย รองลงมาเป็นด้านการจำหน่ายผลผลิต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.75 อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากความต้องการของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเป็นความต้องการที่จะได้รับความรู้เพื่อนำความรู้เหล่านั้นไปประกอบอาชีพเนื่องจากการส่งเสริมการเกษตรคือการถ่ายทอดหรือเผยแพร่ บริการความรู้และสับการณใหม่ๆ ทางเกษตรให้แก่เกษตรกรที่ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจตลอดจนการให้คำปรึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อความเข้าใจในปัญหาต่างๆ ให้เกษตรกรนำไปคิดตกลงใจและปฏิบัติตาม อันจะยังผลให้เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและเพิ่มรายได้ของเกษตรกร (ทำนอง สิงคาลวนิช อ่างใน พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์, 2556) ซึ่งลักษณะความต้องการดังกล่าวเป็นความต้องการมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) (อำนาจ, 2536: 72-74) ตามแนวคิดของทฤษฎีมาสโลว์ที่เกษตรกรต้องการความรู้เพื่อประกอบอาชีพในการสร้างรายได้ให้กับตนเอง และครอบครัว เพื่อความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจฐานะของเกษตรกร ซึ่งประเด็นที่เกษตรกรต้องการได้รับความรู้มากที่สุดเป็นเรื่องการใส่ปุ๋ย เนื่องจากปุ๋ยที่จะใส่มีความหลากหลายทั้งปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ ประกอบกับปุ๋ยเคมี มีสูตรความเหมาะสมในใช้กับพืชแต่ละชนิดแตกต่างกันออกไป อีกทั้งปุ๋ยที่ใส่มิราคาดันทุนที่สูงพอสมควร หากเกษตรกรมีความรู้การใช้ปุ๋ยอย่างถูกต้องก็จะทำให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตได้ และทำให้มีผลกำไรในการปลูกกล้วยหินมากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการต้องการความรู้ทางด้านนี้มากกว่าด้านอื่นๆ

2.3.2 ความต้องการช่องทางในการส่งเสริม

เกษตรกรมีความต้องการช่องทางในการส่งเสริมประเภทสื่อสิ่งพิมพ์มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.39 อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ชนิดคู่มือเป็นสื่อที่เกษตรกรต้องการให้เป็นช่องทางในการส่งเสริมมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.51 ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนโปสเตอร์เกษตรกรมีความต้องการน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 อยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้เกษตรกรต้องการให้ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นช่องทางในการส่งเสริมน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.69 อยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า เกษตรกรมีความต้องการช่องทางในการส่งเสริมประเภทสื่ออิเล็กทรอนิกส์ชนิดโทรทัศน์มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.29 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนอินเทอร์เน็ตเกษตรกรมีความต้องการน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00 อยู่ในระดับน้อยที่สุด เนื่องจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีระดับการศึกษาส่วนอยู่ในระดับประถมศึกษาจึงมีความรู้และความสามารถในการใช้สื่อประเภทอิเล็กทรอนิกส์น้อย ทำให้เกษตรกรมีความต้องการช่องทางในการส่งเสริมประเภทสื่ออิเล็กทรอนิกส์น้อยกว่าด้านอื่นๆ ซึ่งเกษตรกรมีความต้องการช่องทางในการส่งเสริมประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ชนิดคู่มือมากที่สุด เนื่องจากสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวกต่อการศึกษา

ข้อมูลในการปลูกกล้วยหินอย่างไรก็ตามสื่อเหล่านี้เป็นช่องทางการสื่อสารเพียงทางเดียว คือ เกษตรกรสามารถรับรู้ข้อมูลได้แต่ไม่สามารถสื่อสารย้อนกลับได้ ในขณะที่ด้วยกันสื่อบุคคลแม้ว่าจะเป็นสื่อที่สามารถสื่อสารย้อนกลับได้ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร แต่ยังมีข้อจำกัดทางด้านการรับสื่อ เนื่องจากเกษตรกรสามารถรับสื่อได้เพียงช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น

2.3.3 ความต้องการวิธีการส่งเสริม

เกษตรกร มีความต้องการส่งเสริมด้วยวิธีการบรรยายมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 อยู่ในระดับมาก ส่วนการส่งเสริมด้วยวิธีการจัดเวทีเป็นวิธีการที่เกษตรกรต้องการน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากการใช้วิธีการบรรยายเป็นลักษณะการสื่อสารที่ทำให้เกษตรกรในฐานะผู้รับสารสามารถสื่อสารย้อนกลับกับผู้บรรยายหรือผู้ส่งสารได้วิธีการดังกล่าวจึงเป็นวิธีการสื่อสารทางทั้งสองทาง จึงก่อให้เกิดการตอบข้อสงสัยในการบรรยายแก่เกษตรกรที่มีประเด็นปัญหาที่ไม่เข้าใจจึงทำให้เกษตรกรสามารถรับรู้ข้อมูลที่ได้รับการส่งเสริมได้อย่างดี อย่างไรก็ตามแม้ว่าการจัดเวทีจะเป็นการสื่อสารทั้งสองทางด้วยเช่นกัน แต่เกษตรกรไม่มีความคุ้นชินกับวิธีการดังกล่าว และอาจทำให้เกษตรกรได้รับข้อมูลการส่งเสริมไม่ได้ตามต้องการ จึงทำให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการไม่นิยมวิธีการส่งเสริมดังกล่าว

3 ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 มีการส่งเสริมความรู้ในการผลิตกล้วยหินแก่เกษตรกรด้วยวิธีการ บรรยาย โดยใช้เอกสารที่เป็นคู่มือประกอบการบรรยายซึ่งจะทำให้เกษตรกรเข้าใจง่ายขึ้นและสามารถ นำไปอ่านทบทวนเองได้เมื่อมีปัญหาหรือไม่เข้าใจ

3.1.2 ควรมีการส่งเสริมให้ความรู้แก่เกษตรกรในผลิตกล้วยหิน โดยเน้นในเรื่องการใส่ปุ๋ย และการป้องกันและกำจัดวัชพืช เป็นต้น

3.1.3 มีการแนะนำให้ความรู้ในเรื่องการลดต้นทุนการผลิต โดยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ และการใช้ปุ๋ยเคมี อย่างถูกต้องและเหมาะสม แก่เกษตรกรในการผลิตกล้วยหิน เพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิตและเกษตรกรมีรายได้จากการผลิตกล้วยหินเพิ่มขึ้น

3.1.4 ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มการแปรรูปกล้วยหิน เพื่อเพิ่มมูลค่าของกล้วยหินให้มากขึ้น ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตกล้วยหิน และมีตลาดที่แน่นอน เพิ่มขึ้น

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการติดตามประเมินผล และนำความรู้ที่ได้รับการส่งเสริมการผลิตกล้วยหินเชิงคุณภาพของเกษตรกรไปใช้ประโยชน์ ตลอดจนความสำเร็จของเกษตรกรในการผลิตกล้วยหินเชิงคุณภาพ

3.2.2 ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตกล้วยหินเชิงคุณภาพของเกษตรกร เพื่อนำมาส่งเสริม และพัฒนาการผลิตกล้วยหินเชิงคุณภาพต่อไป

3.2.3 ควรมีการศึกษาต้นทุนและรายได้จากการผลิตกล้วยหินเชิงคุณภาพเกษตรกร เพื่อทราบถึงรายละเอียดค่าใช้จ่ายต่างๆและรายรับเพื่อที่จะได้ทราบจุดคุ้มทุน

3.2.4 ควรมีการศึกษาความต้องการกล้วยหินเชิงคุณภาพที่เกษตรกรผลิตได้ของตลาดในพื้นที่และนอกพื้นที่

